

РОЗДІЛ VI. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО

УДК 346: 656.6 (477)

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ВНУТРІШНЬОГО ВОДНОГО ТРАНСПОРТУ

Затулко К.А., студентка

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
вул. Володимирська, 64/13, м. Київ, Україна
kzatulko@gmail.com*

У статті досліджується поняття господарської діяльності у сфері внутрішнього водного транспорту. Зазначається, що ця категорія може бути розглянута виключно через призму теорії господарського права. Досліджено поділ перевезень водним транспортом у Класифікаторі видів економічної діяльності та розроблено власні пропозиції до нього. Авторкою також проведено класифікацію видів господарської діяльності у сфері внутрішнього водного транспорту.

Ключові слова: внутрішній водний транспорт, господарська діяльність, перевезення річковим транспортом, перевезення, транспорт.

ПОНЯТИЕ И ВИДЫ ХОЗЯЙСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В СФЕРЕ ВНУТРЕННЕГО ВОДНОГО ТРАНСПОРТА

Затулко Е.А.

*Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, ул. Владимирская, 64/13, г. Киев, Украина
kzatulko@gmail.com*

В статье исследуется понятие хозяйственной деятельности в сфере внутреннего водного транспорта. Отмечается, что данная категория может быть рассмотрена исключительно через призму теории хозяйственного права. Исследовано разделение перевозок водным транспортом в Классификаторе видов экономической деятельности, разработаны собственные предложения к нему. Автором также проведена классификация видов хозяйственной деятельности в сфере внутреннего водного транспорта.

Ключевые слова: внутренний водный транспорт, хозяйственная деятельность, перевозки речным транспортом, перевозки, транспорт.

CONCEPT AND WAYS OF ECONOMIC ACTIVITY IN THE FIELD OF DOMESTIC WATER TRANSPORT

Zatulko K.A.

*Taras Shevchenko National University of Kyiv, Volodymyrska str., Kyiv, Ukraine
kzatulko@gmail.com*

The relevance of the research is stipulated by the fact that economic activity on inland waterways has been playing a key role in the life support of society for centuries. The author notes that an inland waterway transport had come into decline since independence due to the negligence of the legislator. A recovery of various types of business activities on inland waterways causes a need to clarify the understanding of terms such as “economic activity in the sphere of inland waterway transport”. Within the science of economic law, a comprehensive study of legislation regulating business activity in inland waterway transport has not yet been conducted. Therefore, theoretically remain valid questions about the system, inland water transport infrastructure, the definition of economic activity in the inland waterway and its principles, and more. A task to define an economic activity in the area of inland waterway transport is stated before the author. It is noted that this category could be considered only in the light of the theory of economic law. The separation of waterway transport in the Classification of types of economic activities is investigated and the proposals for improvement of legislation are given. The problems of definition of economic activity in the area of inland waterway transport are considered on the examples from a current legislation and in the light of future legislative changes. The author concludes that the economic activity in the sphere of inland waterway transport is a public helpful activity of

business entities in the field of inland waterway transport, which includes the provision of shipping by inland waterways for passengers, baggage, and mail, as well as providing other kinds of transport services (such as activities of ports/terminals/berths, loading/unloading, pilotage, navigation, and more). It is emphasized that it is not reasonable to use the category “public inland waterways” in the definition of economic activity in the sphere of inland waterway transport because current economic relations foresee to be conducted on the waters that are in private ownership. The author also provided a classification of economic activities in the sphere of inland waterway transport on several criteria: the subject and the criterion of crossing a border.

Key words: inland waterway transport, economic activity, river transport, transport, shipping.

Господарська діяльність у сфері внутрішнього водного транспорту протягом багатьох століть відігравала ключову роль у життєзабезпеченні суспільства. За роки незалежності сфера внутрішнього водного транспорту прийшла до стану занепаду через ігнорування її законодавцем. Відновлення різних видів господарської діяльності на внутрішніх водних шляхах викликає потребу в уточненні розуміння такого поняття, як «господарська діяльність у сфері внутрішнього водного транспорту».

Загальнотеоретичні аспекти правового регулювання господарської діяльності у сфері транспорту знайшли відображення у роботах І.В. Булгакової, О.М. Вінник, О.В. Клепікової, В.С. Мілаш, М.Л. Шелухіна, В.С. Щербини. Проблематика законодавчого регулювання господарської діяльності у сфері внутрішнього водного транспорту була предметом досліджень І.О. Іртищевої, К.М. Корнієнко, А.В. Кулька, К.М. Михайличенко, П.І. Підлісного, М.А. Славова. У рамках науки господарського права не було проведено комплексного дослідження законодавства, що регулює господарську діяльність у сфері внутрішнього водного транспорту. Тому на теоретичному рівні залишаються актуальними питання про визначення господарської діяльності у сфері внутрішнього водного транспорту та її видів тощо.

Завданням пропонованого дослідження є визначення поняття господарської діяльності у сфері внутрішнього водного транспорту та класифікація видів господарської діяльності у сфері внутрішнього водного транспорту.

Системне доктринальне визначення господарської діяльності у сфері внутрішнього водного транспорту можливе шляхом застосування теорії господарського права щодо визначення господарської діяльності. Також важливе значення для доктринального визначення матимуть визначення, що наводяться у нормативних актах.

Стаття 3 Господарського кодексу України надає таке визначення: господарська діяльність – це діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення і реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність [1].

Податковий кодекс України у пункті 14.1.36 статті 14 також містить визначення цього терміна: господарська діяльність – це діяльність особи, що пов'язана з виробництвом (виготовленням) та/або реалізацією товарів, виконанням робіт, наданням послуг, спрямована на отримання доходу і проводиться такою особою самостійно та/або через свої відокремлені підрозділи, а також через будь-яку іншу особу, що діє на користь першої особи, зокрема, за договорами комісії, доручення та агентськими договорами [2].

Поняття господарської діяльності також міститься у таких нормативно-правових актах: Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність», Наказ Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики «Про затвердження національних стандартів України, державних класифікаторів України, національних змін до міждержавних стандартів, внесення зміни до наказу Держспоживстандарту України від 31 березня 2004 р. № 59 та скасування нормативних документів» № 97 від 28 травня 2004 р.

О.М. Вінник під господарською діяльністю розуміє суспільно-корисну діяльність суб'єктів господарювання щодо виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг із метою їх

реалізації за плату (як товару), що ґрунтується на поєднанні приватних і публічних інтересів, здійснюється професійно та зазнає значного регулювання із метою соціального спрямування економіки [3, с. 13].

В.С. Мілаш не виводить власного визначення господарської діяльності, але зазначає, що вона характеризується такими ознаками: 1) провадиться у галузі суспільного виробництва; 2) змістом є виробництво суспільних благ, що мають визначену ціну та споживчу вартість; реалізація цих благ у товарній формі на грошовий чи інший еквівалент; 3) здійснюється специфічними суб'єктами – суб'єктами господарювання; 4) спрямовані на задоволення як публічних, так і приватних інтересів [4, с. 56].

Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами законодавства про відповідальність за окремі злочини у сфері господарської діяльності» від 25 квітня 2003 р. виводить таке визначення: господарська діяльність – це діяльність фізичних і юридичних осіб, пов'язана з виробництвом чи реалізацією продукції (товарів), виконанням робіт чи наданням послуг із метою одержання прибутку (комерційна господарська діяльність) або без такої мети (некомерційна господарська діяльність) [5].

Стаття 27 Закону України «Про транспорт» встановлює, що до складу річкового транспорту входять підприємства річкового транспорту, що здійснюють перевезення пасажирів, вантажів, багажу, пошти, порти і пристані, судна, суднобудівні та судноремонтні заводи, ремонтно-експлуатаційні бази, підприємства шляхового господарства, а також підприємства зв'язку, промислові, торговельні, будівельні та постачальницькі підприємства, навчальні заклади, заклади охорони здоров'я, фізичної культури та спорту, культури, проектно-конструкторські організації та інші підприємства, установи й організації незалежно від форм власності, що забезпечують роботу річкового транспорту [6].

У Класифікаторі видів економічної діяльності водному транспорту присвячено цілий розділ № 50. До цього розділу включаються перевезення пасажирів або вантажів водним транспортом, діяльність екскурсійних, туристичних і прогулянкових катерів, поромів, буксирування човнів тощо. Вирішальним фактором для розмежування є тип плавзасобу, а не відстань між сушею та водою. Перевезення водним транспортом поділяються на чотири групи: 50.1. пасажирський морський транспорт, 50.2. вантажний морський транспорт, 50.3. пасажирський річковий транспорт та 50.4. вантажний річковий транспорт [7].

До класу вантажного річкового транспорту належать вантажні перевезення річками, каналами, озерами та іншими внутрішніми водами, зокрема всередині гаваней і морських портів та надання в оренду суден з екіпажем для вантажних перевезень у внутрішніх водах [7].

Пасажирський річковий транспорт здійснює пасажирські перевезення річками, каналами, озерами та іншими внутрішніми водами, зокрема всередині гаваней і морських портів, надання в оренду прогулянкових катерів з екіпажем для перевезень внутрішніми водами [7].

Пасажирський морський транспорт виконує пасажирські рейсові та нерейсові перевезення морським транспортом і включає експлуатацію катерів і пароплавів у туристичних цілях (для проведення екскурсій, круїзів або огляду визначних пам'яток), експлуатацію поромів, прогулянкових катерів тощо та надання в оренду прогулянкових човнів з екіпажем для перевезень морем і прибережними водами (наприклад, для рибних круїзів) [7].

Групи діяльності морського транспорту 50.1 (пасажирського) та 50.2 (морського) включають перевезення суднами, сконструйованими для морських і прибережних перевезень. Також сюди входять пасажирські перевезення акваторіями великих озер тощо за умови використання транспортних засобів саме цього типу [7].

На нашу думку, такий поділ є нелогічним, адже перевезення до великих озер, що не з'єднані з морем, віднесені класифікатором до морських перевезень, можливі лише з використанням

річки, тому у звітах суб'єкти господарювання змушені будуть зазначати обидва види діяльності. Потрібно внести зміни до КВЕД та розділити види перевезень на перевезення внутрішнім водним транспортом та морські перевезення. Лише за таких умов кожен із видів буде представлений з огляду на свою специфіку.

Говорячи про поняття господарської діяльності у сфері внутрішнього водного транспорту, потрібно зазначити, що законодавець під час складання проекту Закону № 2475а допустився хиби у трактуванні внутрішнього водного транспорту. Відповідно до пункту 8 статті 1 Проекту внутрішній водний транспорт – це «галузь транспорту, до якої належать судна, підприємства, установи та організації, що здійснюють та забезпечують перевезення річковими водними шляхами вантажів, пасажирів, багажу і пошти та надають інші послуги з використанням річкових суден та суден змішаного плавання, а також малі судна та бази для їх стоянки на річкових водних шляхах» [8]. Постає питання, чому у цьому визначенні поняття має місце лише діяльність на річках, адже відповідно до пункту 7 статті 1 внутрішні водні шляхи загального користування включають річки, озера, водосховища, канали, інші водойми, а також внутрішні морські води та територіальне море, за винятком випадків, коли відповідно до законодавства України їх використання із цією метою повністю чи частково заборонено [8]. А відповідно до пункту 35 згадуваної статті річки (або річкові водні шляхи) – це лише частина внутрішніх водних шляхів загального користування, що віднесена в установленому порядку до категорії судноплавних [8]. Також, на нашу думку, недоцільним у разі визначення внутрішнього водного транспорту є використання терміна «внутрішні водні шляхи загального користування», адже за умов сьогодення така діяльність провадиться на водоймах, що перебувають і у приватній власності. Отже, з метою запобігання неправильного розуміння системи внутрішнього водного транспорту потрібно внести відповідні зміни до пункту 8 статті 1.

Група 52.2 КВЕД – це допоміжна діяльність у сфері транспорту, сюди включається 52.22 клас – допоміжне обслуговування водного транспорту, тобто діяльність, пов'язана з перевезенням пасажирів, тварин або вантажів водним транспортом:

- діяльність терміналів (гавані, порти, причали тощо);
- експлуатація шлюзів тощо;
- навігація, лоцманське проведення суден, їх швартування до причалу тощо;
- навантаження та розвантаження суден за допомогою ліхтерів, рятування суден;
- діяльність маяків [7].

Також до групи допоміжної діяльності КВЕДом включається клас 52.24 – транспортне оброблення вантажів, тобто навантаження і розвантаження вантажів або багажу пасажирів незалежно від виду транспорту, що використовується для перевезення та навантаження, зокрема закріплення, вантаж та розвантаження суден (стивідорні роботи) [7]. На нашу думку, ці види діяльності також повинні бути включені до видів господарської діяльності у сфері внутрішнього водного транспорту.

Отже, видами господарської діяльності у сфері внутрішнього водного транспорту за предметом діяльності є:

- перевезення вантажів та пасажирів;
- лоцманська діяльність та навігація;
- стивідорна діяльність;
- діяльність портів/терміналів/причалів;
- експлуатація шлюзів.

Відповідно до КВЕДу видами господарської діяльності у сфері внутрішнього водного транспорту є:

- перевезення пасажирів;
- перевезення вантажів;
- допоміжна діяльність.

За критерієм перетину кордону видами господарської діяльності у сфері внутрішнього водного транспорту є:

- транскордонна діяльність,
- внутрішньодержавна діяльність.

На нашу думку, господарська діяльність у сфері внутрішнього водного транспорту – це суспільно корисна діяльність суб'єктів господарювання у галузі внутрішнього водного транспорту, яка включає забезпечення перевезень внутрішніми водними шляхами вантажів, пасажирів, багажу і пошти, а також надання інших видів транспортних послуг (наприклад, діяльність портів/терміналів/причалів, навантаження/розвантаження, лоцманське проведення, навігація тощо).

У вищенаведеному визначенні нами навмисно не використано термін «внутрішні водні шляхи загального користування». Нами зроблено висновок про недоцільність його застосування, оскільки господарська діяльність у сфері внутрішнього водного транспорту за умов сьогодення може провадитися на водоймах, що перебувають у приватній власності.

Із проведеного дослідження можна зробити такі висновки.

1. Системне доктринальне визначення господарської діяльності у сфері внутрішнього водного транспорту можливе лише через призму загальної теорії господарського права.
2. Господарська діяльність у сфері внутрішнього водного транспорту – це суспільно корисна діяльність суб'єктів господарювання у галузі внутрішнього водного транспорту, яка включає забезпечення перевезень внутрішніми водними шляхами вантажів, пасажирів, багажу і пошти, а також надання інших видів транспортних послуг (наприклад, діяльність портів/терміналів/причалів, навантаження/розвантаження, лоцманське проведення, навігація тощо).
3. Вважаємо за недоцільне використання категорії «внутрішні водні шляхи загального користування» під час визначення господарської діяльності у сфері внутрішнього водного транспорту, оскільки за умов сьогодення вона може провадитися на водоймах, що перебувають і у приватній власності.
4. Нелогічним є поділ перевезень водним транспортом у Класифікаторі видів економічної діяльності, адже перевезення до великих озер, що не з'єднані з морем, віднесені класифікатором до морських перевезень, можливі лише з використанням річки, тому у звітах суб'єкти господарювання змушені будуть зазначати обидва види діяльності. Потрібно внести зміни до КВЕД та розділити види перевезень на перевезення внутрішнім водним транспортом та морські перевезення. Лише за таких умов кожен із видів буде представлений з огляду на свою специфіку.
5. Основними видами господарської діяльності у сфері внутрішнього водного транспорту за критерієм предмету діяльності є перевезення вантажів та пасажирів, лоцманська діяльність і навігація, стивідорна діяльність, діяльність портів/терміналів/причалів, експлуатація шлюзів. Також нами класифіковано види господарської діяльності у сфері внутрішнього водного транспорту за критерієм перетину кордону на транскордонну діяльність та внутрішньодержавну діяльність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Господарський кодекс України : Закон України № 436-IV від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
2. Податковий кодекс України : Закон України № 2755-VI від 02.12.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
3. Вінник О.М. Господарське право : [навч. посіб.] / О.М. Вінник. – 2-ге вид., змін. та доповн. – К. : Прав. єдність, 2008. – 766 с.
4. Мілаш В.С. Господарське право : [навч. посіб. для підготовки до іспитів] / В.С. Мілаш. – 3-тє вид., змінене. – Харків : Право, 2016. – 332 с.
5. Про практику застосування судами законодавства про відповідальність за окремі злочини у сфері господарської діяльності : Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних та кримінальних справ № 3 від 25.04.2003 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/va003700-03>.
6. Про транспорт : Закон України № 232/94-ВР від 10.11.1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/232/94-%D0%B2%D1%80>.
7. Національний класифікатор видів економічної діяльності ДК 009 :2010 : Наказ Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kved.ukrstat.gov.ua/>.
8. Про внутрішній водний транспорт : Проект Закону № 2475а від 04.08.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56230.

REFERENCES

1. “Commercial Code of Ukraine” : Law of Ukraine on 16.01.2003 № 436-IV, available at : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
2. “Tax Code of Ukraine” : Law of Ukraine on 02.12.2010 № 2755-VI, available at : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
3. Vinnyk, O.M. (2008), *Hospodarske pravo : navch. posib.* [Commercial law : textbook], Pravova ednist, Kyiv, Ukraine.
4. Milash, V.S. (2016), *Hospodarske pravo : navch. posib. dlya pidhotovky do ispitiv* [Commercial law : textbook for exam preparation], Pravo, Kharkiv, Ukraine.
5. “On Practice of Application by Courts of Legislation on Responsibility for Certain Commercial Crimes” : Resolution of Plenum of the Superior Specialized Civil and Criminal Court of Ukraine on 25 April 2003 № 3, available at : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/va003700-03>.
6. “On Transport” : Law of Ukraine on 10.11.1994 № 232/94-BP, available at : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/232/94-%D0%B2%D1%80>.
7. “National classification of economic activities ДК 009 :2010” : Order of the State Committee for Technical Regulation and Consumer Policy, available at : <http://kved.ukrstat.gov.ua/>.
8. “On Inland Water Transport” : Draft Law № 2475а on 04.08.2015, available at : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56230.